

6.11.2021

Problemet er uafhængige domstole. Punktum

Den egentlige udfordring mellem Polen og EU er, at det efterhånden er svært at sige, at Polen har uafhængige domstole – en grundpille i magtens tredeling og dermed for demokratier.

Skrevet af

Lykke Friis

✉ lykke@thinkeuropa.dk

Catharina Sørensen

Indlægget blev bragt i Avisen Danmark d. 6. november 2021

Dagbøder på rekordhøje 1 million euro. Anklager om traktatbrud. En statsminister, der truer med tredje verdenskrig. EU-institutioner, der vil slæbe hinanden i retten for mangel på handling. Polen skaber disse uger stor debat i EU. Den aktuelle furor skyldes, at en polsk domstol i oktober traf afgørelse i en sag, som Polens statsminister, Mateusz Morawiecki, selv havde forelagt. Spørgsmålet gik på, om Polen altid skal følge de afgørelser, som EU-domstolen træffer. Svaret var nej.

Sidenhen har avisspalter, podcasts, twitter og andre nyhedskanaler kogt over med komplekse, juridiske debatter. For spørgsmålet om, hvorvidt EU-domstolen altid trumfer de nationale højesteretter og forfatninger, er både teknisk og kontroversielt. Men også langt fra nyt. Bl.a. har polakkerne selv hevet Danmark i søgelyset for en sag, hvor Højesteret ikke rettede ind i en sag om aldersdiskrimination. Den tyske forfatningsdomstol i Karlsruhe er også kendt for at være kritisk over for EU-domstolen, og der har været lignende sager om hvem, der bestemmer, i andre medlemslande.

Det er belejligt for Polen, hvis debatten primært drejer sig omkring svære fortolkninger af EU-rettens forrang. For selvom den nye polske dom er langt mere vidtgående end samtlige tidligere sager, vil der her være sympati at finde i mange kroge af Europa. Tag bare Frankrig, hvor spørgsmålet allerede fylder en del i den præsidentvalgkamp, der for længst er gået i gang. EU er et tæt samarbejde mellem selvstændige lande, og selvfølgelig er der forskellige ønsker til EU-Domstolens rolle og magt.

Den egentlige udfordring mellem Polen og EU er dog en helt anden. Den er, at det efterhånden er svært at sige, at Polen har uafhængige domstole – en grundpille i magtens tredeling og dermed for demokratier. Over de seneste år har det nationalkonservative regeringsparti, PiS, gradvist afmonteret retsstaten ved bl.a. at gøre det muligt at hyre og fyre dommere. Konkret har regeringen nedsat et såkaldt disciplinærkammer, der kan straffe dommere for "forkerte" afgørelser. Det har fået den europæiske menneskerettighedsdomstol – som er uafhængig af EU – til at slå fast, at Polens højesteret ikke er udpeget på en acceptabel måde. Og det har altså også ført til sager ved EU-Domstolen, og senest en dom, der afkræver Polen 1 million euro – om dagen – for at nægte at afskaffe disciplinærkammeret. Det var den sag, som tidligere på året fik statsminister Morawiecki til at bede den polske domstol (som han altså selv har indflydelse over) vurdere, om han var tvunget til at rette ind efter EU's afgørelser.

Præcis fordi sagen drejer sig om så meget mere end komplicerede diskussioner om EU-rettens forrang, er Polen ikke kun et anliggende for dommere, men i høj grad for os alle sammen. Polen er et land, Danmark har tætte forbindelser med. Tag bare de mange danske virksomheder, der har datterselskaber i Polen og vores store samhandel. Kan en dansk virksomhed overhovedet regne med at få en fair rettergang, hvis dommerne delvist er udpeget af regeringen? En del lande er blevet så nervøse, at de tøver med at imødekomme polske ønsker om at få borgere udleveret til retsforfølgelse, som EU's arrestordre ellers foreskriver. Man er simpelthen ikke sikker på, at de vil få en fair sag. Samme bekymring gælder også familieretlige sager om skilsmisse eller børnebidrag.

EU-samarbejdet er baseret på tillid og gensidighed – og det i en sådan grad, at man i sin tid ikke en gang tænkte på at inkludere en paragraf i EU-traktaten om, hvad der skulle ske, hvis lande pludselig ikke ville overholde medlemsbetingelserne. Derfor er der heller ingen mulighed for at smide Polen ud. Når hele 80% af polakkerne er tilfredse med EU-medlemskabet, giver det da også håb om, at den polske regering på et tidspunkt lægger krigsretorikken på hylden.